

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.4.37>

TRYB PRAWNY MAJĄTKU PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH WE FRANCJI

Nadiia Yavorovenko

aspirant Katedry Prawa Cywilnego i Procesu

Donieckiego Uniwersytetu Narodowego imienia Wasyla Stusa (Winnica, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-4618-9138

e-mail: Nadiia_Yavorovenko@ukr.net

Adnotacja. Artykuł poświęcono badaniu zagadnień teoretycznych dotyczących określenia reżimu prawnego majątku podmiotów gospodarczych we Francji. Należy zauważyć, że we Francji 99% wszystkich podmiotów gospodarczych opiera się na postaci małych i średnich przedsiębiorstw. W artykule podkreślono, że podczas prowadzenia działalności podmioty gospodarcze korzystają z majątku o wartości ustalonej, który jest produkowany i wykorzystywany w działalności podmiotów i jest odzwierciedlany w ich bilansie lub uwzględniany w innych ustawowych formach ewidencji majątku tych podmiotów. Ujawniono istotę własności zgodnie z prawem francuskim, w szczególności zaznaczono, że jest to prawo do korzystania i rozporządzania rzeczami przez nieograniczony czas, jeśli takie prawo nie jest ograniczone przez obowiązujące przepisy lub regulacje.

Słowa kluczowe: podmioty gospodarcze, działalność gospodarcza, własność, prawo prywatne i publiczne, tryb prawny majątku, statut, kapitał własny.

LEGAL REGIME OF PROPERTY OF BUSINESS ENTITIES IN FRANCE

Nadiia Yavorovenko

graduate student of the Department of Civil Law and Procedure

Vasyl Stus Donetsk National University (Vinnytsia, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-4618-9138

e-mail: Nadiia_Yavorovenko@ukr.net

Abstract. The article is devoted to the study of theoretical issues related to the definition of the legal regime of property of state-owned entities in France. It is noted that in France, 99% of the total number of economic entities are established in the form of small and medium-sized enterprises. The article emphasizes that in carrying out their activities, economic entities use property that has a value definition, is produced and used in the activities of entities and is reflected in their balance sheets or taken into account in other statutory forms of accounting for these entities. The essence of property under French law is revealed, in particular, it is noted that this is the right to use and dispose of things indefinitely, unless such a right is limited by applicable laws or regulations.

Key words: business entities, economic activity, property, private and public law, legal regime of property, charter, capital.

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ МАЙНА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ У ФРАНЦІЇ

Надія Яворовенко

аспірант кафедри цивільного права і процесу

Донецького національного університету імені Василя Стуса (Вінниця, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-4618-9138

e-mail: Nadiia_Yavorovenko@ukr.net

Анотація. Стаття присвячена дослідженню теоретичних питань, що стосуються визначення правового режиму майна суб'єктів господарювання у Франції. Зазначається, що у Франції 99% від загальної кількості усіх господарюючих суб'єктів засновані у формі малих та середніх підприємств. У статті підкреслюється, що при здійсненні діяльності суб'єкти господарювання використовують майно, що має вартісне визначення, виробляється та використовується у діяльності суб'єктів та відображається в їх балансі чи враховується в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів. Розкривається сутність власності за законодавством Франції, зокрема зауважується, що це право користування та розпорядження речами протягом необмеженого часу, у разі якщо таке право не обмежено діючими законами чи регламентами.

Ключові слова: суб'єкти господарювання, господарська діяльність, власність, приватне та публічне право, правовий режим майна, статут, капітал.

Актуальність теми. Французька Республіка є державою з достатньо сильними демократичними традиціями та повагою до правових інституцій. Франція належить до романо-германської правової сім'ї, будучи однією з найяскравіших представників групи римського (романського) права. Господарювання у Франції

органічно поєднує індустріальний розвиток та сільське господарство, завдяки чому країна одна із світових лідерів з ВВП.

Суб'єкти господарювання, що здійснюють діяльність у форму малих та середніх підприємств, відіграють ключову роль в економіці Франції. Саме малі та середні підприємства у Франції, що становлять сьогодні 99% від загальної кількості усіх господарюючих суб'єктів, забезпечують понад 50% ВВП країни, а також повсюдно задіяні у діяльності крупних компаній, які значну частку власних завдань передають на субпідряд малому бізнесу (Усенков, 2018).

Виклад основного матеріалу. Здійснюючи свою діяльність суб'єкти господарювання використовують майно. За загальним правилом майном у сфері господарювання визнається сукупність речей та інших цінностей, які мають вартісне визначення, виробляються та використовуються у діяльності суб'єктів господарських відносин та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів.

Залежно від економічної форми, яку набирає майно у процесі здійснення господарської діяльності, майнові цінності можуть належати до основних фондів, оборотних засобів, коштів, товарів.

Основними фондами виробничого і невиробничого призначення є будівлі, споруди, машини та устаткування, обладнання, інструмент, виробничий інвентар і приладдя, господарський інвентар та інше майно тривалого використання, що згідно із законодавством належить до основних фондів.

Оборотними засобами є сировина, паливо, матеріали, малоцінні предмети та предмети, що швидко зношуються, інше майно виробничого і невиробничого призначення, що згідно із законодавством належить до оборотних засобів.

Коштами у складі майна суб'єктів господарювання є гроші в національній та іноземній валюті, призначені для здійснення товарних відносин цих суб'єктів з іншими суб'єктами, а також фінансових відносин відповідно до законодавства.

Товарами у складі майна суб'єктів господарювання визнаються вироблена продукція (товарні запаси), виконані роботи та послуги (Андрущенко, 2012: 101).

Згідно ст. 544 Цивільного кодексу Франції, власність це право користування та розпорядження речами протягом необмеженого часу, у разі якщо таке право не обмежено діючими законами чи регламентами.

Зауважимо, що втручання до сфери приватного права шляхом видання норм публічного права, має місце у сучасних умовах. Проте в період становлення промислового капіталу таке втручання не було настільки поширеним. Ще в період середньовіччя в Європі були сформовані вузький та широкий підходи до розуміння права власності. Право власності у вузькому розумінні розглядається як абсолютне необмежене право панування над річчю, як право повної свободи власника, як природне право особистості. Зміст правоспроможності власника, вважають представники цього наукового напрямку, не підлягає переліку. До нього не входить право на чужі речі. Даний підхід був запозичений з римського приватного права.

Широке поняття права власності становлять усі права майнового змісту, включаючи право на чужі речі (сервітут, суперфіцій, емвітевіз, узурфрукт, застава). Зміст права на чужу річ у широкому розумінні права власності виражається здатністю володіти, користуватися та розпоряджатися у різному їх поєднанні. Повнота права власності від цього не зменшується. Хоч би як були обмежені окремі можливості власника, панування його над річчю не зникає. Після усунення обмежень, пов'язаних з правом на чужу річ, право власності відновлюється у повному обсязі (Венедиктов, 1948: 297).

Розвиток законодавства та правових поглядів в країнах Заходу відбувається під впливом перелічених наукових течій. Вузьке поняття права власності більш характерне для періоду становлення ринкових відносин в середньовічній Європі, широке – для його сучасного стану. Сучасне європейське право приватної власності має різного роду обмеження, які не дозволяють власнику абсолютно вільно та неконтрольовано отримувати користь із своєї власності. Юридичні обмеження можуть бути встановлені державою та самим власником. Нині обмеження власності стає невід'ємним елементом змісту власності (Eorsi, 1979: 245).

Слід підкреслити, що правовий режим приватної власності у країнах Європейського Союзу (далі – ЄС) загалом та Франції зокрема, залежить від її призначення. Господарюючі суб'єкти у Франції представляють собою юридичну форму захисту права приватної власності. Вкладаючи свій пай і формуючи структуру капіталу суб'єкта господарювання, власник водночас захищає своє майно, що у нього є, від домагань кредиторів по зобов'язаннях господарюючого суб'єкта. Тож, лише на цій підставі власність можливо поділити на дві частини:

- майно, що використовується з метою отримання прибутку (господарською діяльністю);
- майно, що використовується для досягнення інших цілей – соціальних, економічних тощо.

При визначенні правового режиму майна суб'єктів господарювання державної форми власності в країнах ЄС, використовуються положення, що є фактично тотожними до теорії права оперативного управління. Водночас варто розкрити, які різновиди державної власності в країнах ЄС регулюються нормами господарського права. Так державна власність у країнах ЄС за своїм соціально-економічним призначенням неоднорідна. Тривалий час у західній юридичній науці державна власність (майно, що належить суб'єктам публічного права) традиційно поділялася на рухоме та нерухоме, матеріальне та нематеріальне майно. З початком третього тисячоліття, поряд з наведеною традиційною цивільно-правовою класифікацією, з'явився поділ державної власності на майно, що використовується для забезпечення соціальних потреб суспільства, та майно, що призначене для реалізації економічної політики.

До думки здійснювати поділ державної власності суб'єктів господарювання на соціальну та економічну її частини, науковці країн ЄС дійшли, здійснюючи дослідження правового режиму окремих різновидів державного майна. Так, дослідники Французької Республіки поділяють її на соціальну та економічну частини природно-економічного підґрунтя. Вони вважають, що до соціальної частини державної власності належить державне майно двох різновидів:

- майно природного походження, яке становить «природну публічну сферу», зокрема сюди відносять: ріки, озера, моря, повітряний простір тощо;

- майно, що виникло у результаті людської діяльності («штучну публічну сферу»), сюди відносять майно, що знаходиться у користуванні державних органів (залізничні вокзали, будинки, аеропорти, ринки, лінії зв'язку, спортивні споруди, державні архіви, музейні споруди, музейні цінності, рідкісні книги тощо) (Debbach, Bourdon, Pontier, Rici, 1982: 7).

Французькі дослідники вважають, що використання майна господарюючих суб'єктів державної форми власності, має здійснюватись у таких формах:

- може перебувати у користуванні самої публічної служби чи безпосередньо державних органів;
- може передаватися у державне користування на колективних засадах;
- може використовуватися у приватному порядку.

Залежно від зазначених форм використання майна визначається і правовий режим даних різновидів державної власності.

Перші дві форми використання державного майна можуть бути безкоштовними та платними. Причому плата за використання може бути високою. Проте кошти, які отримують у якості платні, використовуються на покриття витрат для підтримки майна у належному стані (оплата праці обслуговуючого персоналу, ремонт, реставрація тощо). Відплата у цьому випадку не пов'язана з метою отримання прибутку та участю у ринкових відносинах. Укладати договори, окремі угоди вони, зазвичай, можуть, проте не з метою отримання прибутку.

Третя форма, яка передбачає використання державного майна у приватному порядку, передбачає участь у ринкових відносинах та отримання прибутку. Те, що французькі автори називають використанням майна господарюючих суб'єктів державної форми власності у «приватному порядку», вказує на зв'язок правового регулювання господарської діяльності держави з регулюванням господарської діяльності приватних осіб.

Ще одну точку зору висловив французький науковець Л. Рапп, який вважає, що майно у сфері господарювання поділяється на такі види:

- майно, що є власністю материнської компанії;
- майно, що є власністю самої філії;

- майно материнської компанії, що поступилася своїми правами користування на користь філії (Rapp, 1983: 273).

Зауважимо, що за загально визнаним правилом країн ЄС, правовий режим майна суб'єктів господарювання визначається правилом «менше держави – більше ринку». Дана норма є визначальною у розвитку законодавства щодо правового регулювання господарської діяльності.

Окремо слід вказати, що за джерелами утворення капітал господарюючих суб'єктів країни ЄС, поділяється на власні кошти та позичені. До складу власних коштів відносять:

- статутний (акціонерний) капітал;
- резервні фонди, що утворені в установленому законом порядку з відрахувань від прибутків.

Позичені кошти утворюються за рахунок короткострокових та довгострокових банківських кредитів, а також за рахунок випуску облігацій. Розмір статутного капіталу вказується у статуті. В акціонерних товариствах він має співвідноситися із сумою випущених акцій. Він являє собою мінімум тих коштів, за рахунок яких кредитори в разі необхідності можуть задовольнити свої вимоги.

Зазначена обставина впливає на правовий режим статутного капіталу суб'єкта господарювання. Його розмір повинен обов'язково зазначатися в його установчих документах. Довільна зміна розміру статутного капіталу виключається. Необхідність збільшення статутного капіталу підтверджується рішенням загальних зборів акціонерів, а при зменшенні, крім рішення загальних зборів, потрібно враховувати також думку кредиторів товариства. Наявність статутного капіталу таким чином є матеріальною гарантією для кредиторів.

За правовим режимом та за цільовим призначенням майно суб'єктів господарської діяльності у Франції поділяється на складові частини (фонди). У структурі фондів можна виокремити виробничі фонди, фонди обігу та спеціальні фонди. Всі фонди мають різний правовий режим, мають різні джерела утворення та призначення.

Виробничі фонди та фонди обігу є менш динамічними, а ніж спеціальні фонди. Їх правовий режим передбачає достатню сталість, вони рідше змінюються. Виробничими фондами є засоби виробництва, на які розраховує суб'єкт господарювання при здійсненні процесу виробництва.

Вони складаються з основних фондів та оборотних. Основні виробничі фонди – це та частина засобів, яка переносить свою вартість на вартість готової продукції та не змінює у процесі виробництва своєї натурально-речової форми. З ними співвідносяться основні невиробничі фонди – сукупність майна, що обслуговує невиробниче споживання впродовж тривалого періоду. Основні виробничі та невиробничі фонди включають в себе будинки та споруди, машини та обладнання, транспортні засоби.

Оборотні фонди – це частина виробничих фондів, яка повністю споживається впродовж виробничого циклу. Їх вартість повністю переноситься на продукт, що створюється. До елементів оборотних фондів відносять:

– виробничі запаси – сировина, основні та допоміжні матеріали, отримані напівфабрикати, запасні частини для поточного ремонту, паливо тощо;

– незавершене виробництво – заробітна плата, що нараховується за випуск незавершеної продукції; малоцінні та швидкозношувані засоби праці та інструменти.

Фонди обігу – це кошти суб'єкта господарювання, які знаходяться у сфері обігу та забезпечують безперервність виробничого процесу у реалізації річної продукції. До фондів обігу відносять: залишок готової продукції на складі; продукція, що відвантажена покупцям, але не оплачена ними; грошові кошти на поточному рахунку, касі, акредитивах, а також дебіторська заборгованість.

Спеціальні фонди утворюються за рахунок спеціальних джерел та мають особливе цільове призначення. За характером та цільовим призначенням вони поділяються на фонди, що забезпечують фінансовими ресурсами процес розширеного виробництва, а також заохочувальні фонди (Мамутов, Чувпило, 1996: 160-161).

Висновок. У сучасних умовах, враховуючи процеси світової глобалізації, питання дослідження правового режиму майна суб'єктів господарювання країн ЄС загалом та Франції зокрема є пріоритетними для України. Зважаючи на авторитет Франції та лідерські позиції серед інших країн ЄС, нашій державі варто всебічно враховувати питання стосовно правового режиму майна суб'єктів господарювання, з метою більш якісного правового регулювання та прискореного набуття членства в європейському співтоваристві.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко І.Г. Доктринальні відмінності країн-членів Європейського Союзу у регулюванні концентрації капіталу шляхом злиття і поглинання компаній. *Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2012. № 3 (24). С. 99–102.
2. Венедиктов А.В. Государственная социалистическая собственность. М.; Л., 1948. 328 с.
3. Мамутов В.К., Чувпило О.О. Господарче право зарубіжних країн: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ. : Ділова Україна, 1996. 352 с.
4. Усенков І.А. Правовое регулирование и государственная поддержка малого бизнеса во Франции. *Научно-методический электронный журнал «Концепт»*. 2018. № 7. URL: <http://e-koncept.ru/2018/183035.htm>
5. Debbach, Ch., Bourdon, I., Pontier, I., Rici, I.C. Institutions et droits administratifs. Paris, 1982. p. 7.
6. Eorsi, G. Comparative Civil (private) law; law types // Law groups the roads of legal development. Budapest, 1979. pp. 242–246.
7. Rapp L. Les filiales des entreprises publiques // Pref. le Delvollep. Paris, 1983. 273 p.

References:

1. Andrushchenko, I.H. (2012). Doktrynalni vidminnosti krain-chleniv Yevropeiskoho Soiuzu u rehuliuванні kontsentratsii kapitalu shliakhom zlyttia i pohlynannia kompanii [Doctrinal differences between the member states of the European Union in the regulation of capital concentration through mergers and acquisitions]. *Yurydychnyi visnyk «Povitriane i kosmichne pravo»*. № 3 (24). pp. 99–102. [in Ukrainian].
2. Venediktov, A.V. (1948). Gosudarstvennaja socialisticheskaja sobstvennost' [State socialist property]. М.; L. 328 p. [in Russian].
3. Mamutov, V.K., Chuvpylo, O.O. (1996). Hospodarche pravo zarubizhnykh krain [Economic law of foreign countries]: Pidruchnyk dlia studentiv yurydychnykh spetsialnostei vyshchykh navchalnykh zakladiv. Kyiv. : Dilova Ukraina. 352 p. [in Ukrainian].
4. Usenkov, I.A. (2018). Pravovoe regulirovanie i gosudarstvennaja podderzhka malogo biznesa vo Francii [Legal regulation and government support for small businesses in France]. *Nauchno-metodicheskij jelektronnyj zhurnal «Koncept»*. 2018. № 7. URL: <http://e-koncept.ru/2018/183035.htm>
5. Debbach, Ch., Bourdon, I., Pontier, I., Rici, I.C. Institutions et droits administratifs. Paris, 1982. p. 7. [in French].
6. Eorsi, G. Comparative Civil (private) law; law types // Law groups the roads of legal development. Budapest, 1979. pp. 242–246. [in English].
7. Rapp L. Les filiales des entreprises publiques // Pref. le Delvollep. Paris, 1983. 273 p. [in French].